

УДК 80(063)
ББК 80я43
Н 72

Н 72 Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 26-27 лютого 2016 року. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2016. – 124 с.

Подані на конференцію матеріали видаються в авторській редакції.

Рекомендовано до друку рішенням Правління ГО «Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень» від 29 лютого 2016 р. (протокол № 53).

УДК 80(063)
ББК 80я43
Н 72

НАПРЯМ 3. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бенькевич Г. А.
викладач

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна*

КОНЦЕПТ «ДРУЖБА» В ЛАТИНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Мовно-фразеологічна спадщина Стародавніх Греції та Риму є важливою для європейської культури, яка зорієнтована на античність. Античні фразеологізми яскраво відтворили не тільки основні типологічні риси, притаманні людськості, а й ментальність.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. змінюються парадигми та утверджуються антропоцентрична лінгвістика. У зв'язку з цим основним об'єктом дослідження вчених стає мовна картина світу та її складові – концепти. «**Концепт**» – це «глобальна одиниця смислової діяльності», «квант структурованого знання», «одиниця семантичного простору мови» [7, с. 7], «уявлення про фрагмент світу», «національний образ з ознаками індивідуального уявлення» [7, с. 14].

Фразеологія, якій притаманне тривале повторення і часте вживання мовленнєвих конструкцій – фразеологізмів, завжди була актуальною для людства, була виразником наболілих проблем і ситуацій. Тож у фразеологічному складі мови, як у дзеркалі, сконденсовано національний менталітет [8, с. 10], й відображено дидактичні настанови для виховання молодого покоління.

Фразеологізми несуть в собі історію окремих народів, своєрідність культури, побуту, традицій. Становлення культури відбувалося в історії на основі культивування дружби. В античності основою дружби були спільні інтереси. Вона базувалася на рівності сторін спілкування. У давньогрецькій культурі цінність дружби утверджено в міфі про братів Діоскурів – Кастора і Полідевка. Полідевок сильно переживає смерть свого брата, який загинув у бою, і просить батька Зевса віддати брату частину свого безсмертя. Відтоді брати один день разом проводять у підземному царстві, другий – на Олімпі.

В Стародавній Греції були встановлені основні засади дружби: єднотимність, взаємна допомога у біді, щирість. Дружба має в собі «агон» – змагальність в інтелекті, відвазі, політичній мудрості тощо. Під впливом агону зароджується грецька наука, зокрема філософія і мистецтво.

Демокрит, Епікур, Арістотель вбачали у дружбі умову розумного задоволення. Арістотель розрізняв три типи дружби: 1) утилітарну, на ґрунті взаємовигоди; 2) гедоністичну, на ґрунті емоційної прив'язаності до людини, спілкування з якою втішає, приносить задоволення; 3) моральну, коли друга люблять безкорисливо, заради нього самого. Саме останній тип Арістотель вважав справжнім. Розуміння моральної цінності дружби залежить від рівня внутрішньої культури особистості, що формується виховною системою суспільства. Слід зазначити,

що дружба передбачає стосунки між вільними індивідами. Двоє можуть стати друзями, навіть якщо у них різний економічний і соціальний стан, але лише за умови, якщо обидва є незалежними, вільними людьми з рівними достоїнствами. Дружні стосунки потенційно цінні, бо дають упевненість у тому, що є з ким поділитися, є до кого іти за допомогою. Арістотель обґрунтовує моральні засади справжньої дружби, що можлива між добродесними людьми. Кожен бажає іншому блага та дає йому задоволення, адже кожному дають задоволення вчинки, внутрішньо йому близькі [1, с. 223]. Основою справжньої дружби є рівність її сторін та справедливість. Поширюючи поняття дружби в сферу політики, філософ говорив, що справжня дружба є неможливою при тиранії.

Ціцерон в трактаті «Лелій – про дружбу» вважає дружбу «злагодою в усіх духовних і світських справах». Дружба для нього – самоцінне почуття, яке полягає у взаємному благоговінні.

Давньогрецька культура (культ) дружби вплинула на римську та ренесансну культуру. Інтерес діячів Відродження до творчості одне одного, заснований на дружній змагальності, стимулював розвиток науки, мистецтва, суспільної думки тощо.

Поряд з дружною, заснованою на рівності стосунків, під впливом ідей християнства культивується ідея дружби – безкорисливого служіння іншим людям. У християнстві доповнюється античне поняття дружби рівних (за ознакою духовної вибраності) поняттям дружби, яка ґрунтується на ідеї гуманізму. Така дружба передбачає допомогу іншому, душевну розраду, духовну настанову тощо. Вона вимірює добродесність не лише чеснотами роду та духу, а можливістю сходження людини від нижчого до духовно вишого – усвідомлення цінності добра та його практичного утвердження.

Ідеальний взірець дружби в добу Середньовіччя утверджується на основі лицарсько-світського ідеалу дружби – служіння лицаря-васала своєму сюзерену. Добровільно виконуючи васальні зобов'язання, він був готовий і на самозречення. Вибір друга був дуже ретельним, і глибокою була прихильність друзів.

Спираючись на традицію, започатковану Арістотелем, І. Кант розрізняє три види дружби: ту, що базується на потребах; ту, що утворена на основі смаків, та ту, яка заснована на переконаннях [4, с. 185]. Дружбу людей, яка утворюється з потреби одне в одному І. Кант називає найдавнішою в історії людства. Спільне полювання дикунів, об'єднаних дружною, гарантувало турботу одне про одного. Зростання потреб та можливостей їх задоволення, на думку І. Канта, знецінило дружбу.

Однак зростання матеріального добробуту, майнової незалежності вносить у поняття дружби новий аспект: замість корисливої – духовну потребу в іншому. Починає цінуватися не стільки дружня допомога як така, скільки впевненість у тому, що при потребі друг справді допоможе.

Дружбу за смаками І. Кант вважає не справжньою, вона лише подібна до дружби. Це дружба людей різних інтересів та суспільних станів.

Дружбу за переконанням або за почуттями філософ називає істинною. Вона ґрунтується «на відвертій і чистій спільності внутрішнього налаштування. Це і є дружба у її всезагальній формі» [4, с. 187].

Розрізняючи реальність людини в її здатності дружити та дружбу в її істині, І. Кант у понятті «дружба» виділяє три аспекти: ідею та ідеал дружби, реальність стосунків.

Ідея дружби визначається на ґрунті поняття «міра». Міра людяності виявляє себе у здатності любити іншу людину так, як і себе самого [4, с. 185]. Основою справжньої дружби є духовна близькість людей, але не тотожність світів їхніх Я. Друзі цікаві один одному саме завдяки своїй «іншості». Стосунки, що склалися в дружбі та завдяки дружбі, опосередковують стосунки людини зі світом загалом.

Історичний підхід до розуміння феномену дружби обґрунтовує К. Гельвецій у трактаті «Про розум». Простежуючи різні ступені розвитку дружби, філософ приходить до висновку, що «дружба передбачає потребу; чим більшою є ця потреба, тим сильніша дружба. Отже, потреба є мірилом цього почуття» [3, с. 200]. Сучасну йому епоху філософ характеризує як час, коли між людьми втрачена потреба дружніх стосунків, оскільки їх не пов'язують жодні спільні інтереси. Вони зазвичай прагнуть зробити кар'єру. Для цього потрібні не друзі, а покровителі.

Сучасна культура створила інтелектуальний тип дружби, заснований на рівності сторін спілкування. Дружба живиться і підтримується змагальністю інтелектів, зосереджених на спільному пошуку істини. Реальним явищем такого типу дружби можна вважати наукові школи XIX ст.

За визначенням «Великого тлумачного словника сучасної української мови» «дружба» означає – стосунки, відносини, в основі яких лежить взаємна прихильність, довір'я, відданість, товариська солідарність, духовна близькість, спільність інтересів і т. ін. [2, с. 329].

У нашому дослідженні ми розподіляємо концепт «дружба» на такі фразеолоґічні групи (ФСГ):

Група «Благо»: *maximum bonum est amicitia* – найбільше з благ – дружба; *vitae sal amicitia* – дружба – сіль життя; *amicitia vitam ornat* – дружба – окраса життя;

Група «Вічність»: *verae amicitiae sempiternae sunt* – істинна дружба вічна; *amicitias immortales esse oportet* – дружба повинна бути безсмертною (вічною); *amicitiae immortales, mortales inimicitiae debent esse* – дружба повинна бути безсмертною, ворожнеча швидкоплинною.

Група «Природне походження»: *amicitiam natura ipsa peperit* – дружбу створила сама природа; *cum propinquis amicitiam natura ipsa peperit, sed ea non satis habet firmitatis* – дружбу з близькими людьми створила сама природа, тільки вона недостатньо міцна.

Група «Втіха в біді»: *amicitia magnum solatium in dolore est* – дружба – велика втіха в біді; *gaudium est miseris socios habuisse poenarum* – втіха нещасних – мати друзів у біді.

Група «Рівність»: *amicitia aequalitas* – дружба – це рівність; *firmissima est inter pares amicitia* – найбільш міцна дружба між рівними.

Група «Вірність»: *amicitiae coagulum unicum est fides* – єдине, що скріплює дружбу – це вірність; *amicos fide conciliamus* – друзів набуваємо вірністю.

Історія становлення та розвитку феномену дружби, теоретична розробка поняття дружби засвідчують приналежність її до однієї з вищих моральних чес-

нот. У дружбі, як і у любові, людина реалізує свою суспільну сутність – людяність.

Проаналізувавши структуру концепту «дружба» в латинській фразеології, ми дійшли висновку, що дружба заснована на доброчесності, є великим благом для людини, має природне походження, допомагає в біді, побудована на спільних інтересах, потребує вірності; вона ніколи не минає. У фразеологізмах відображені дидактичні настанови та вказівки стародавніх греків та римлян, які є особливо цінними для збагачення знання молодого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Никомахова етика // Аристотель. Соч.: В 4 т. – М.: Мысль, 1983. – 830 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол. ред. В. Т. Бусел – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
3. Гельвецій К. А. Об уме. – М.: Мир книги, Литература, 2007.
4. Кант И. Соч.: В 6 т. – М.: Мысль, 1965. – Т. 4. – Ч. 1. – 544 с.
5. Корж Н. Г., Луцька Ф. Й. Из скарбниці античної мудрості: [Словник] / Худож. оформл. П. Т. Вишняка. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К.: Вища шк., 1994. – 351 с.: іл.
6. Крылатые латинские выражения / Авт.-сост. Ю. С. Цыбульник; худож. – оформ.: Б. Ф. Бублик, В. А. Мурлыкин. – Х.: Фолио; М.: Эксмо, 2008. – 992 с.
7. Попова З. Д., Стернин И. А. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – В.: Изд-во ВГУ, 1999. – 30 с.
8. Gibbs R.W., Jr. Process and Products in Making Sense of Tropes // Metaphor and Thought. Second edition. Edited by Andrew Ortony. – Cambridge University Press, 1993. – P. 252-276.

Берегова О. А.

доцент

*Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

НОМІНАТИВНИЙ І КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТИ РЕЧЕННЯ-ЗАГАДКИ (НА МАТЕРІАЛІ ІСПАНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ЗАГАДКИ)

Іспанська народна загадка найчастіше виступає у вигляді речення, а тому, як і будь-яке речення, вона є одиницею спілкування, водночас – одиницею формування та прояву думки. У цьому відображається єдність мови і мислення. Мова співвідноситься з логічною думкою, проте не тотожна їй: кожна думка виражається у формі речення, але не кожне речення демонструє думку. Загадка-речення може виражати питання або спонування. Відображаючи діяльність інтелекту, речення слугує також для виявлення емоцій, що входять до сфери відчуттів і волі.